

MUNDUS VULT DECIPI

- Poictesmes valspråk

Har du hört talas om James Branch Cabell? Om inte, är detta en olycka du delar med de flesta. När jag lånade en av hans böcker på stadsbiblioteket hade den av allt att döma inte varit utlånad på uppåt tio år. På sin tid och inom sin genre var Cabell världens mest kände och läste författare, men han är nu nästan helt bortglömd, vilket jag tycker är synd på någon som skrivit världens bästa böcker.

J B Cabell föddes 1879 i Virginia och växte upp i resterna av sydstaternas överklass. Franska, grekiska och genealogi tycks ha ingått i den bildning han skaffade sig. Sin litterära bana började han som journalist på *Richmond Times* och sedermera på *New York Herald*. Han roade sig även i två år (1911-1913) med att arbeta i anslutning till kolgruvor. Under tiden skrev han lyrik och noveller och reste en del i USA och Europa. Hans första roman, *The Eagle's Shadow*, publicerades 1904 och följdes av flera. De gick ut i hyfsade upplagor och han fick en liten skara beundrare inom kritikerkåren och säkert några utanför den också. Hans berömmelse nådde sin höjdpunkt 1919 i och med *Jurgen*. The New York Society for the Suppression of Vice fick nys om boken och fann den omoralisk, skamlig och förledande; snuskig, helt enkelt. Man åtalade Cabell för någon sorts sedlighetsbrott, och rätte-

gången, under vilken han försvarades av bland andra F. Scott Fitzgerald och Sinclair Lewis, rönt enorm uppmärksamhet och berömmelse för Cabell. Efter bara tre dagar frikändes han på samtliga åtalspunkter, och domaren konstaterade: "...the most that can be said against the book is that certain passages therein may be considered suggestive in a veiled and subtle way of immorality, but such suggestions are delicately conveyed" och: "...it is doubtful if the book could be read or understood at all by more than a very limited number of readers". Man fann alltså ingen anledning till oro, eftersom de som kunde tänkas förledas i alla händelser var för obildade för att förstå boken.

Cabell hade nu sin storhetstid och gav ut en hel serie böcker, bland andra *Berättelsen om Manuel* och *Silverhingsten*, vilka samman med *Jurgen* och ett femtontal andra bildar en romancykel kallad *The Biography of Dom Manuel the Redeemer*. Han var

oerhört stor hela 20-talet, men med depressionen fick det ett abrupt slut. Plötsligt var man inte längre intresserad av hans defaitistiska, eskapistiska och desillusionerade stil, och mot slutet av 30-talet var han nästan helt bortglömd, vilket för övrigt på ett elegant sätt stämmer med hans egen tes om personlig storhet. Han fortsatte att

Attitydstudie:

"Så kriget fortgick denna vår, och i Poictesme tycktes det vara synnerligen viktigt och unikt, så som krig alltid synes vara för de människor som är inblandade i dem: och tusentals män dödades, till sina mödrars och kärestors, och ofta till sina hustrurs, sorg. Och där förekom det normala antalet militära övergrepp och skamligheter och nidingsdåd och plundringar och så vidare, och de plågade tog sina plågor så allvarligt att det är lustigt att betänka hur betydelselöst allt ändå är i långa loppet."

publicera böcker och hade vid sin död 1958 givit ut 52 stycken, men han kom aldrig tillbaka i rampljuset.

Själv har jag läst de tre ovan nämnda böckerna i Manuel-sviten. Den första i serien, *Berättelsen om Manuel*, (orig. *Figures of Earth*, häftefter kallad FoE) håller jag för att vara den bästa bok jag läst. Den andra, *Silverhingsten*, ligger inte långt efter. Vad är det då för sorts böcker? De utspelar sig i en värld som uppvisar vissa likheter med ett mytologiskt, medeltida Europa. FoE är centrerad kring Manuel och hur han med tvivelaktiga metoder kommer upp sig. Stilen är elegant, komplicerad, lågmäld och utelämnande - många viktiga upplysningar leveras liksom i förbigående i en bisats, understundom så subtilt att det helt förlorats i den svenska översättningen. Ibland utelämnas upplysningen helt, och man får interpolera sig fram till vad som egentligen hände. Det krävs en hel del klassisk bildning för att förstå alla allusioner, fast jag är ett levande bevis på att detta inte behövs för att dyrka boken. Det blir

En stilstudie av språket när Cabell verkligen tar i från tårna. Manuel talar om sin far, Oriander simmaren (jag har aldrig lyckats lista ut kopplingen till Leander simmaren):

"Oh, out of the void and the darkness that is peopled by Mimir's brood, from the ultimate silent fastness of the desolate deep-sea gloom, and the peace of that ageless gloom, blind Oriander came, from Mimir, to be at war with the sea and to jeer at the sea's desire. When tempests are seething and roaring from the AEsir's inverted bowl all seamen have heard his shouting and the cry that his mirth sends up: when the rim of the sea tilts up, and the world's roof wavers down, his face gleams white where distraught waves smite the Swimmer they may not tire. No eyes were allotted this Swimmer, but in blindness, with ceaseless jeers, he battles till time be done with, and the love-songs of earth be sung, and the very last dirge be sung, and a baffled and outworn sea begrudgingly own Oriander alone may mock at the might of its ire."

bara roligare när man förstår något extra. Men vad som verkligen höjer boken är den med elegansen parade nattsvarta cynismen. Jag citerar Sam J Lundwall: "Hans favoritinstrument är den elaka anspelningen, satyrens hånleende. Hans satir riktas inte mot den moderna världens olika företeelser, utan mot dess ideal: religion och moral, patriotism och framför allt den romantiska kärleken." Efter häpnadsväckande bragder med tillhörande belöning tenderar hjältarna att fråga sig: Var detta verkligen allt? I slutändan spelar bragderna förstås ingen som helst roll. Aldrig tillförne har jag läst någon författare som så effektivt och totalt trasar sönder grundvalen för

människors förtröstan, och det är uppfriskande att göra det. Vad som sedan höjer verket ett steg till är att det fungerar inte att stanna vid den råa cynismen, det finns nästan alltid en antydd andra sida av saken - ofta då en ännu högre, härlig cynism.

Nu kanske någon tänker: Medeltida Europa med mytologi. Låter som Tolkien, eller i alla händelser fantasy. Fantasy skulle jag motvilligt kunna gå med på, men inte som fantasy ser ut i dag. Det här var före Tolkien. Mytologin är romersk och grekisk, inte nordisk, och kampen mellan ont och gott finns inte. Hos Cabell är varelser inte goda eller onda. De är. Möjligen är de desillusionerade eller naiva dårar, men inte goda eller onda. Nej, Cabell skrev inte fantasy som man ser den i dag. Åter citerar jag Lundwall: "Cabell var den främste av den grupp författare som en kritiker har kallat "de utsökta"".

Dan Tilert, Fängsel
(bla efter Sam J Lundwall)
(citad inom ram ur *Berättelsen om Manuel* samt originalet *Figures of Earth*)

Manuel talar med Seshpra om sin hustru, som han gått till ovanliga excesser för att få:

"'I am used to her,' Manuel replied forlornly, 'and I suppose that if she were taken away from me again I would again be attempting to fetch her back. (...) And above all, of course, the hero of a famous love affair, such as ours has become, with those damned poets everywhere making rhymes about my fidelity and devotion, has to preserve appearances. (...) But I often wonder, as I am sure all husbands wonder, why Heaven ever made a creature so tedious and so unreasonably dull of wit and so opinionated. And when I think that for the rest of time this creature is to be my companion I usually go out and kill somebody. Then I come back, because she knows the way I like my toast.'"